

TÖLLSTORPS INDUSTRIMUSEUM

På gården Töllstorps ägor låg under 1700- och 1800-talet en rad små industrier som drevs av vattenkraft. Idag finns ett tråddrageri, en kruköronshammare, några små mekaniska verkstäder och en smedja bevarade.

Töllstorps friluftsmuseum grundades 1965 av Gnosjö hembygdsförening i samarbete med Gnosjö kommun. De ursprungliga byggnaderna har restaurerats och museet har successivt kompletterats med fler äldre byggnader. Där visas idag det som utgjorde vaggan till småföretagandet i Gnosjö.

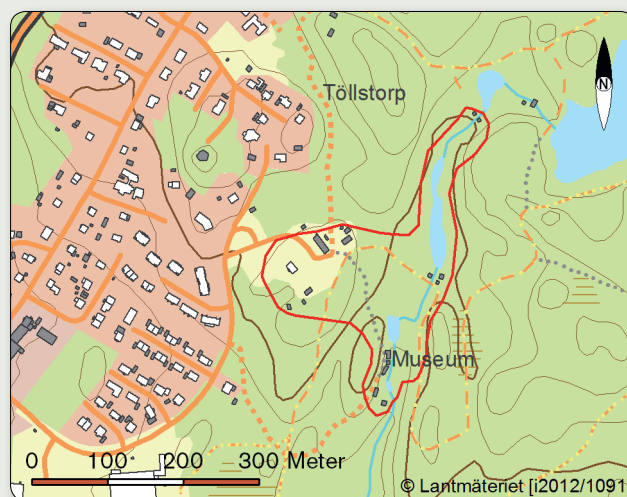
Grunden till många verkstäder och produkter var tråden. Kunskapen att dra tråd sägs komma via de bondpojkar som tog tjänst vid Gevärtsfaktoriet i Jönköping, sedermera Huskvarna, och som startade små hamrar och tråddragerier vid vattendragen i hemtrakten. Räckhamrarna användes till att smida ut järnämnen från järnbruken till smala tenar, vilka kunde dras i tråddragerierna. En härdad stålskiva med ett antal koniska hål med fallande diameter användes som redskap. Tråden drogs i tur och ordning genom hålen ned till önskad tjocklek. Under 1800-talet fanns ett par hundra tråddragerier och hamrar i Gnosjötrakten. De drevs oftast som ett komplement till jordbruket.

Av tråden började man tillverka hyskor och hakar, oxsnoddar, nålar av olika slag, enkla produkter som kunde involvera hela familjen i verksamheten. Verktyg och hjälpmedel togs fram för att rationalisera och förenkla tillverkningen. Man vävde också duk av tråden. Mjölösiktar, flugsmällare och många andra föremål utvecklades ur dukväveriet. Under 1800-talets slut övergick hantverket allt mer i småindustri.

I Töllstorp kan man se hela produktionskedjan från räckhammare och tråddrageri till handvävstolar för tillverkning av metallduk och olika enkla maskiner för tillverkning av hårnålar, hönsglasögon, kruköron och andra produkter. Hembygdsföreningen håller museet öppet under sommarmånaderna och arrangerar visningar.

Interiör från kruköronshammaren. Foto Jönköpings läns museum

SMULTRONSTÄLLE 79

HITTA HIT

Töllstorps industrimuseum ligger norr om Gnosjö men nås från väg 151 via västra infarten mot centrum och sedan direkt avfarten mot Åsenhöga. Här är också skyltat Töllstorps Industrimuseum.

Koordinater:

N 6358556 / E 425265
(SWEREF 99 TM) // N 57°
21' 49,05, E 13° 45' 27,14"
(WGS84)

De till synes enkla byggnaderna rymmer både historia och teknik. Närmast fabriksbyggnaden Andersfors uppförd på plats 1908. Bakom denna skymtas "Lill-Andersa slipe" som inrymde Gnosjös första hårnålsfabrik och en smedja. Foto Jönköpings läns museum

JÖNKÖPINGS LÄNS
MUSEUM

036-30 18 00 • www.jkpglm.se

SMULTRONSTÄLLEN

Ute i landskapet finns massor att upptäcka! Länsmuseet presenterar här smakprov på sevärdheter i Jönköpings län med utgångspunkt i kulturmiljöer och kulturarv.

Här finns välkända kulturminnesmärken såsom Habo kyrka och domarringarna i Smålandsstenar, men också mer okända pärlor såsom flottningsslämningarna i Valån och Stengårdshults kyrka. I länet finner vi många spår efter forna tiders människor och verksamheter, allt ifrån slott- och herresäten till övergivna vägbanor och odlingsrösen i skogsmark.

Vår tanke med Smultronställen är att det ska locka till utflykter i kulturlandskapet – där finns vår historia, som tar sig olika uttryck i den fysiska miljön. Det är ett arv värt att uppleva och värna. Under rubriken Smultronställen kommer vi allteftersom fylla på med ännu fler sevärdheter, både för länsbor och långväga besökare. Ju fler som upptäcker dessa pärlor, desto större möjlighet att de bevaras för framtiden.

FAKTA

I Jönköpings län finns över 40 000 registrerade fornlämningar, 87 riksintressanta kulturmiljöer, närmare 130 byggnadsminnen, ungefär 150 kyrkor, 100-talet hembygdsgårdar med samlad äldre bebyggelse, ett stort antal industrihistoriska miljöer samt två kulturreservat. Därtill finns också ett stort antal kulturmiljöer med bevarandevärd bebyggelse. En del av dessa kan man få information om via länsstyrelsens och kommunernas hemsidor. Man kan även hitta beskrivningar via de olika hembygdsföreningarnas respektive sidor.

BRA ATT VETA

Tillgängligheten till de olika smultronställena varierar. En del är välskyltade, enkelt tillgängliga och uppfyller krav på parkeringsplatser etc. Andra kräver mer av besökaren, kanske behöver man gå en längre sträcka för att nå sitt mål, ibland är det snårig skog och väl framme möts man kanske av en trasig skylt (om det ens funnits någon). Platserna bär dock alltid på en spännande och intressant historia.

Notera också att många av de kulturhistoriska byggnaderna är privatägda och endast tillgängliga för exteriör beskådan. Respektera privat tomtmark. Många kyrkor är öppna sommartid. Under andra tider på året brukar man kunna kontakta kyrkvaktmästaren som öppnar upp.

